

Jog és Állam

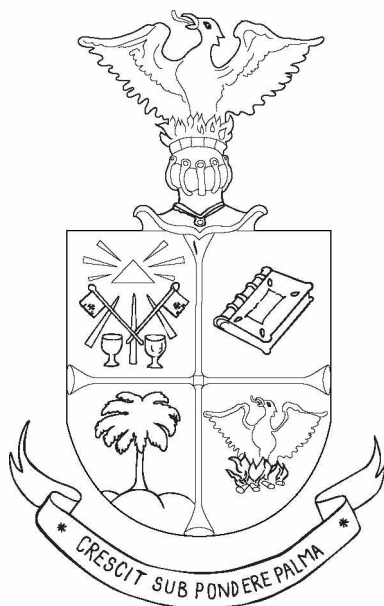
32. szám

XVIII. Jogász Doktoranduszok Szakmai Találkozója

2020

Szerkesztette:

PROF. DR. MISKOLCZI-BODNÁR PÉTER

Budapest, 2021

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

© Szerzők, 2021

A Jog és Állam sorozat szerkesztőbizottságának tagjai:

Prof. Dr. Domokos Andrea – Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Prof. Dr. Miskolczy-Bodnár Péter – Prof. Dr. Rixer Ádám

Dr. habil. Szuchy Róbert

A tanulmányokat lektorálták:

Dr. habil. Boóc Ádám – Dr. Csáki-Hatalovics Gyula Balázs

Prof. Dr. Domokos Andrea – Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Prof. Dr. Rixer Ádám – Dr. habil. Tóth J. Zoltán

Sorozatszerkesztő:

Dr. habil. Homicskó Árpád Olivér

Olvasószerkesztő:

Nagy Lenke

ISBN 978-615-5961-55-7

ISSN 1787-0607

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczy-Bodnár Péter dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

www.patrocinium.hu

AZ EGYES NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁGOK DIÓHÉJBAN

I. A nemzetközi büntetőeljárás előképei²

Az ókorban és a középkorban a nemzetközi bűncselekményt elkövetők felelősségre vonása, valamint a nemzetközi büntetőjog intézményesülése nem volt jellemző, avagy hatékony.³ Természetesen a nemzetközi büntetőbíráskodásnak akadnak gyökerei a történelemben.

Vannak szerzők,⁴ akik Sir William Wallace perét (1305-ben kivégezték⁵)⁶ tartják az első nemzetközi büntetőeljárásnak. Wallace skót felkelőként⁷ több kegyetlenséget elkövetett, többek között angol kolostorokat égetett, apácákat erőszakolt meg,⁸ mely a mai fogalmaink szerint emberiség elleni bűncselekménynek feleltethető meg, hiszen a polgári lakossággal szemben követett el súlyos bűncselekményeket.

S vannak szerzők, akik Peter von Hagenbach 1474-ben Breisach városában tartott perét tartják az első nemzetközi büntetőpernek.⁹ E perben 28 különböző nemzet

- 1 PhD hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, témavezető: PROF. DR. DOMOKOS Andrea intézetvezető egyetemi tanár (KRE ÁJK)
- 2 Bővebben lásd a nemzetközi büntetőbíráskodásra vonatkozó *eszmék* megjelenését például: DOMOKOS Andrea: Nemzetközi büntetőbíráskodás eszméje. In: *Jog és Allam 7. Bűnügyi Oktatók Országos Találkozója (BOT) – 2004*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2005. 19-23.
- 3 M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Budapest, Osiris, 2006. 52.
- 4 VAN SCHAACK, Beth – SLYE, Ron: A Concise History of International Criminal Law. *Santa Clara Law*, 2007. 19. <https://digitalcommons.law.scu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1629&context=facpubs>
- 5 DAVIES, John Reuben: The execution of William Wallace: Saint Bartholomew's Eve, Monday 23 August 1305. *Breaking of Britain: Cross-Border Society and Scottish Independence 1216–1314*. 2013. 3. <http://eprints.gla.ac.uk/87808/7/87808.pdf> (2020.11.20.)
- 6 FRASER, James E.: A Swan from a Raven: William Wallace, Brucean propaganda and the Gesta Annalia II. *Scottish Historical Review*, 2002/211., 1. <https://doi.org/10.3366/shr.2002.81.1.1> (2020.11.11.)
- 7 TARJÁN M. Tamás: 1305. augusztus 5. William Wallace angol fogságba esik. *Rubiconline* http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1305_augusztus_5_william_wallace_angol_fogsagba_esik/ (2020.11. 11.)
- 8 WALLACE, William in Lanark http://lanark.co.uk/sites/default/files/wallace_booklet.pdf (2020. 11. 20.)
- 9 GORDON, Gregory S.: The Trial of Peter Von Hagenbach: reconciling history, historiography, and international criminal law. In: HELLER, Kevin Jon – SIMPSON, Gerry J. (ed.): *Untold Stories: Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford, Oxford University Press, 2013. 13-16. <https://www.legal-tools.org/doc/5cd077/pdf> (2020. 11. 09.)

képviselőjében eljáró bíró („Szent Római Birodalom” területéről érkeztek)¹⁰ mondott ítéletet a polgári lakossággal szemben kegyetlenkedő (mai fogalmaink szerint emberiség elleni, illetve háborús bűntettet elkövető) Hagenbach,¹¹ Burgundia hercegének elzászi kormányzója felett.¹² Az ad hoc nemzetközi büntetőbíróság halálra ítélte,¹³ melynek indokolása az volt, hogy Hagenbach „lábbal tiporta az isteni és az emberi törvényeket.”^{14 15}

Akadnak olyan szerzők is, akik a kalózkodást¹⁶ nemzetközi bűncselekménynek tekintik,¹⁷ s így a kalózok egy nemzetközi büntetőeljárás keretében felelősségre vonhatók.¹⁸

A 16-18. században elenyésző számban, de volt példa a nemzetközi büntetőprekre (nemzetközi bűncselekményekre). Ilyen volt például a bécsi udvar által elrendelt vizsgálat a Buda felszabadítása (1686) során a Szent Liga csapatai által a lakosság soraiban elkövetett mézszárlás, valamint az ottani zsidók, török asszonyok és gyerekek elhurcolásáért való felelősség megállapítása.¹⁹

Végül a 19. század végén Gustav Moynier (a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának²⁰ alapító tagja és későbbi elnöke) a francia-porosz háborúban (1870-71) elkövetett

10 CSAPÓ Zsuzsanna: II. Vilmos (nemzetközi) büntetőbíróság elé állításának megghiúsult terve az I. világháborút követően. *Jogelméleti Szemle*, 2019/1. 202. http://jesz.ajk.elte.hu/2019_1.pdf (2020.11.01.)

11 Uo.

12 KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris, 2011. 10, 204, 325, (37, 720, 1236. pontok).

13 DOMOKOS Andrea 2005. 21.

14 GRANT, Linda: Exhibit highlights the first international war crimes tribunal. *Harvard Law Today*, April 1, 2006. <https://today.law.harvard.edu/exhibit-highlights-the-first-international-war-crimes-tribunal/> (2020.11.11.)

15 KUSSBACH Erik: *Nemzetközi büntetőjog*. Budapest, PPKE Jog- és Államtudományi Kar, 1999. 6. KIRS Eszter: A nemzetközi büntető bírászkodás története a második világháborút megelőzően. In: Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 5/1. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004. 284-285.

16 Kalózok, az emberi nem ellenségei (*hostis humani generis*). SELMAN-AYETEEY, Julia: *Universal Jurisdiction: Conflict and Controversy in Norway*. In: HELLER, Kevin Jon – SIMPSON, Gerry (ed.): *The Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford, Oxford University Press, 2013. 284. <https://0-library-open-org.catalogue.libraries.london.ac.uk/bitstream/handle/20.500.12657/33523/460250.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2020. 11. 11.)

17 BURGESS JR, Douglas R.: *Hostis Humani Generi: Piracy, Terrorism and a New International Law*, *U. Miami Int'l & Comp. L. Rev.*, 2006/13. 298-299. <https://repository.law.miami.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1069&context=umiclr> (2020.11.20.)

18 SHAW, Malcolm N.: *Nemzetközi jog*. Budapest, Osiris, 2002. 412.

19 KOVÁCS Péter: Nemzetközi büntetőbírászkodás. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SÜLYOK Gábor), 2018. [3] bek. <http://ijoten.hu/szocikk/nemzetkozi-buntetobiraskodas> (2020.11.07.)

20 Lásd erről részletesebben DUNANT, Henry: *Memory of Solferino*. Geneva, International Committee of the Red Cross, 1939, 1959. <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/>

cselekmények elbírálására egy állandóvá váló törvényszék felállítását kezdeményezte.²¹ Egy olyan bíróságot vizionált, amelyet időről-időre aktíválnának, ha a bíróságot felállító szerződés részes felei között fegyveres konfliktus törne ki.²² Moynier felvázolt koncepciója nem nyert kellő támogatást, feledésbe is merült az idők során.²³

Később volt újabb kísérlet a felelősségre vonásra: az Ottomán Birodalomban élő örmények deportálása és százezreinek megölése okán. 1915 tavaszán az Ottomán Birodalom területén az Antant szövetségeseinek tartott keresztény örmény lakossággal szemben pogromsorozatot hajtottak végre.²⁴ Az atrocitások („a humanitás törvényeit súlyosan sértő cselekmények”)²⁵ több százezer – egyes becslések szerint akár 1 500 000 – halálos áldozatot követeltek.²⁶

1915. május 24-én Franciaország, Nagy-Britannia és Oroszország közös nyilatkozatban jelentette ki, hogy az események az „emberiesség és civilizáció elleni új bűncselekménynek” minősülnek, amelyek elkövetőit büntetőjogi felelősség terheli.²⁷ Elsősorban éppen az örmények elleni atrocitások miatt az antanthatalmak által felállított bizottság, amely a háború felelőseinek megállapítására és a rájuk vonatkozó büntetőeljárás elveinek kidolgozására jött létre, azt javasolta, hogy a hadijog megsértése mellett a humanitás jogának megsértése miatt is büntetőeljárást kellene indítani egy erre a célra felállított nemzetközi büntetőtörvényszék előtt, és alkalmazandó jogként kifejezetten felhívta a Martens-klauzulát.^{28 29} Ez a javaslat azonban végül megbukott, mivel az amerikai és a japán képviselők azt az álláspontot képviselték, hogy a hadijogi

publications/icrc-002-0361.pdf (2020.11.09.)

- 21 DURAND, Andre: The role of Gustave Moynier in the founding of the Institute of International Law (1873). The War in the Balkans (1857–1878) The Manual of the Laws of War (1880). *International Law Review of the Red Cross*, 1994/303. <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0020860400072818a.pdf>
- 22 HALL, Christopher Keith: The first proposal for a permanent international criminal court. *International Review of the Red Cross*, 1998/322. 20. <https://www.icrc.org/eng/resources/documents/article/other/57jp4m.htm>
- 23 CSAPÓ Zsuzsanna 2019. 202.
- 24 HOFFMANN Tamás: Az emberiesség elleni bűncselekmények nemzetközi és magyar jogi szabályozása. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/1. 34.
- 25 M. NYITRAI Péter 2006. 55.
- 26 Lásd bővebben DADRIAN, Vahagn: *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*. New York, Berghman Books, 1995.
- 27 United Nations War Crimes Commission: History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War. London, His Majesty's Stationery Office, 1948. 35.
- 28 TICEHURST, RUPERT: The Martens Clause and the Laws of Armed Conflict. *International Review of the Red Cross*, 1997/317. <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/article/other/57jnhy.htm> (2020.11.20.)
- 29 „Commission on the Responsibilities of the Authors of War and on Enforcement of Penalties – Report Presented to the Preliminary Peace Conference” *American Journal of International Law*, 1920/1-2. 121-125.

jogsértések kriminalizálása *ex post facto* jogalkotásnak minősülne, így a *nullum crimen sine lege* elvbe ütközne.^{30 31}

1916-ban Hugh Bellot angol professzor a Grotius Társaságban tartott előadásán már a háború alatt hangsúlyozta a hadviselés szabályait durván megsértő személyek nemzetközi büntetőbíróság előtti felelősségre vonásának szükségességét.³²

Az I. világhégest lezáró versailles-i békeszerződésben³³ pedig II. Vilmos német császárt kívánták felelősségre vonni³⁴ a „nemzetközi morál és szerződések szent tekintélyének megsértése” okán,³⁵ ma ezt az agresszió büntettének nevezzük.³⁶ II. Vilmos császárt egy öt fős bírói testület³⁷ előtt vonták volna felelősségre.³⁸

Végül sem a versailles-i, sem a lausanne-i békeszerződés³⁹ nem tartalmazott rendelkezést az állam saját lakossága ellen elkövetett bűncselekményekkel kapcsolatos felelősségre vonásra.⁴⁰ Ezen eseményeket követte az ún. lipcsei törvényszékek gyakorlata,⁴¹ a perektől a győztesek azt várták, hogy elrettentő hatásuk lesz a nemzetközi humanitárius jog jövőbeni megsértését illetően, ehelyett azonban nemzeti felháborodást keltek.⁴²

30 BOOT, Machteld: *Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes: Nullum Crimen Sine Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court*. Antwerp, Intersentia, 2002. 458.

31 Commission on the Responsibilities 1920. 141-144.

32 BELLOT, Hugh H. L.: *War Crimes: Their Prevention and Punishment*. Papers Read before the Society in the Year 1916. *Cambridge University Press*, 1916/2. 31-55. <https://www.jstor.org/stable/i229755> (2020. 11. 20.)

33 227. cikk. Ld. <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf> (2020.11.20.)

34 BENCSIK Péter: Az első világháború okairól. *Belvedere Meridionale*, 2015/4. 5-23. http://acta.bibl.u-szeged.hu/36032/1/belvedere_2015_004_005-023.pdf (2020.11.12.)

35 DOMOKOS Andrea 2005. 21.

36 RHEA, Harry M: The United States and International Criminal Tribunals: an historical analysis. *ILSA Journal of Int'l & Comparative Law*. 2009/16. 20. <https://core.ac.uk/download/pdf/80037725.pdf> (2020.11.20.)

37 229. cikk szerint a felelősségre vonással érintett egyéb személyek felett főszabályként az érintett hatalom katonai bíróságai ítélték volna, s csak akkor került volna sor nemzetközi bírói fórum létrehozására, ha a bűncselekmények több hatalom polgárai ellen irányul, ez esetben pedig a testület az érintett államok nemzeti katonai bíráiból tevődött volna össze. Ehhez hasonló rendelkezést tartalmazott a trianoni békeszerződés 173. cikke, valamint a neulleyi szerződés 118. cikke. Ld. M. NYITRAI Péter 2006. 55.

38 LEVIE, Howard S.: The History and Status of the International Criminal Court. *International Law Studies*, 2009/75. 248. <https://core.ac.uk/download/pdf/236321493.pdf> (2020.11.20.)

39 http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lausanne_ENG.pdf (2020.11.20.)

40 HOFFMANN Tamás 2017. 34-35.

41 Ld. erről részletesebben pl. SZABÓ István: A lipcsei ítélet. *Debreceni jogi Műhely*, 2005/1. http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/1_2005/a_lipcsei_itelet/ (2020. 11. 20.) és M. NYITRAI Péter 2006. 56-57.

42 M. NYITRAI Péter 2006. 56-57.

1926-ban a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság (*Association internationale de Droit Pénal*, AIDP) tervezetet dolgozott ki egy nemzetközi büntetőbíróság felállításáról.⁴³

1937-ben az AIDP elnöke, Vespasian Pella professzor közreműködésével egyezményt fogadtak el a terrorizmus tárgyában.⁴⁴ Az egyezmény kilátásba helyezett egy nemzetközi büntetőtörvényt, azonban annak ratifikációja elmaradt.⁴⁵

II. Az ad hoc nemzetközi törvényszékek a 20. században

1945. augusztus 8-án a négy nagyhatalom Londonban megkötött egy egyezményt, melyvel létrehozták a Nemzetközi Katonai Törvényszéket (*International Military Tribunal*, IMT).⁴⁶ A nürnbergi törvényszék joghatóságát, szervezeti rendjét és eljárási szabályait a Londoni Egyezményhez csatolt jegyzőkönyvben rögzített Statútum foglalta össze.⁴⁷ A Statútum megteremtette az egyén nemzetközi büntetőjogi felelősségét. Térbeli, időbeli és személyi joghatósága is korlátozott volt, kizárólag a náci Németország területén 1933-1945 között a nemzetiszocialisták által elkövetett bűncselekményekre terjedt ki.⁴⁸ A nürnbergi törvényszék mintájára 1946. január 19-én felállította, és ugyan ezen a napon kibocsátotta Douglas MacArthur tábornok a Távolsági Törvényszék (*International Military Tribunal for the Far East*, IMTFE) alapokmányát.⁴⁹ A büntetőeljárás 1946. április 29-től 1948. november 12-ig tartott,⁵⁰ ennek keretében a japán háborús bűnösöket (politikai szempontok alapján választották ki a vádlottakat)⁵¹ vonták felelősségre.⁵² A nürnbergi törvényszékhez hasonlóan korlátozott joghatósága volt.⁵³

A katonai törvényszékek *kényszerrel* jöttek létre, ugyanis a legyőzött államok kénytelenek voltak beletörödni a joghatóság korlátozásba (*Victor's justice*).⁵⁴ A nürnbergi

43 Uo.

44 <https://www.wdl.org/en/item/11579/> (2020.11.20.)

45 M. NYITRAI Péter 2006. 56-57.

46 GELLÉR Balázs: A nemzetközi büntetőjog. In: BELOVICVS Ervin [et al.] – BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog Általános Rész, Ötödik, batályosított kiadás*. Budapest: HVG-ORAC, 2010. 524-525.

47 https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf (2020.11.20.)

48 Ehhez kapcsolódóan lásd részletesebben pl. M. NYITRAI Péter 2006. 59-63.

49 https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf (2020.11.20.)

50 SIPOS Péter: A távol-keleti perek. *História*, 1994/1. 18.

51 M. NYITRAI Péter 2006. 63.

52 RÖLING, B. V. A – RÜTER, C. F. (ed.): *The Tokyo Judgment. The International Military Tribunal for the Far East (I.M.T.F.E.), 29 April 1946-12 November 1948*. APA—University Press Amsterdam, 1977.

53 SZABÓ Adrienn: A nürnbergi, a jugoszláv, illetve a ruandai nemzetközi büntetőtörvényszékek joghatósága. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXIV, 2006. 134. https://matarka.hu/koz/ISSN_0866-6032/tomus_24_2006/ISSN_0866-6032_tomus_24_2006_133-151.pdf (2020.11.20.)

54 BEN-NUN, Gilad: Victor's Justice? Cultural Transfer and Public Imagery from Nuremberg

törvényszék esetében az a tény sem változtat, hogy volt mögötte ugyan nemzetközi szerződés, ám abban Németország nem volt részes fél, emiatt az érintett állam nem járult hozzá formálisan a bíróság felállításához.⁵⁵

Az 1948. évi Népiprtás büntetvények megelőzése és megbüntetése egyezmény VI. cikke népiprtás esetén utalásszerűen tett említést egy nemzetközi büntetőbíróság intézményéről.⁵⁶

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ, *United Nations*, UN) Biztonsági Tanácsának (BT) kötelező határozata jogosult a korábbiakhoz hasonló bíróságot felállítani ún. *legitim kényszer* alapján.⁵⁷ Erre két *ad hoc* büntetőtörvényszék példa: az első, a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek megbüntetésére létrejött Nemzetközi Törvényszék (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, ICTY).⁵⁸ A második, a Ruanda területén elkövetett népiprtásért és a nemzetközi humanitárius jog egyéb súlyos megsértéséért felelős személyek, illetve a szomszédos államok területén elkövetett népiprtásért és egyéb hasonló jogsértésekért felelős ruandai állampolgárok megbüntetésére létrejött Nemzetközi Büntetőtörvényszék (*International Criminal Tribunal for Rwanda*, ICTR).⁵⁹ E törvényszékekben az államok által átadott hatáskörök

to The Hague. *Pólemos*, 2019/13. <https://www.degruyter.com/view/journals/pol/13/1/article-p7.xml?language=en> (2020.11.20.)

- 55 LATTMANN Tamás: A nemzetközi büntetőbírói fórumok működésének rendszere, különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróságra – politika, parancs vagy jog? In: KIRS Eszter (szerk.): *Egységesedés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009. 10. https://www.academia.edu/12557218/A_nemzetkozi_buنتeto_biroi_forumok_mu_koede_senek_rendszere_kulonos_tekintettel_a_nemzetkozi_buنتeto_birosagra_politika_parancs_vagy_jog (2020.11.20.)
- 56 https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf (2020. 11. 20.)
- 57 HÁRS András: Nemzetközi szervezetek határozatai. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SÜLYÖK Gábor), 2018. [4] bekezdés. <http://ijoten.hu/szocikk/nemzetkozi-szervezetek-hatarozatai> (2020.11.20.)
- 58 A törvényszéket az ENSZ BT 827. (1993) sz. határozata hozta létre. [https://undocs.org/S/RES/877\(1993\)](https://undocs.org/S/RES/877(1993)) (2020.10.02.) Magyarország az alapokmányainak az előírásait beillesztette a belső jogba, az együttműködés céljából megteremtette az 1996. évi XXXIX. törvényt. A törvényszék 2017 végén bezárt.
- 59 A törvényszéket az ENSZ BT 955. (1994) sz. határozata hozta létre. [https://undocs.org/S/RES/891\(1993\)](https://undocs.org/S/RES/891(1993)) (2020. 10. 02.) Magyarország az alapokmányainak az előírásait beillesztette a belső jogba, az együttműködés céljából megteremtette az 1999. évi CI. törvényt. A törvényszék 1998-ban hozott először népiprtás tárgyában elmarasztaló ítéletet, Jean Paul Akayesu vont felelősségre tetteiért. Ld. ICTR, Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu, Judgment, 23 Nov. 2001, Case No. ICTR-96-4-T. <https://unictr.irmct.org/en/cases/ictr-96-4> (2020.10.02.) A törvényszék 2015 végén bezárt. Ld. BIEDERMANN Zsuzsánna: A ruandai népiprtás. *Afrika*

jelennek meg, amelyeket a BT gyakorol, valamint ezek a bírói fórumok elsőbbséget élveznek az érintett államok bírói fórumaival szemben, azaz az általuk tárgyalni kívánt büntető eljárásokat kötelesek e bírói fórumok elé utalni, valamint teljes mértékben együttműködni.⁶⁰

Nemzetközi büntetőbíróság létrejöhet *nemzetközi szerződéssel* is. Ilyenkor létrejön maga az intézmény, valamint annak statútuma, s az jellemzően magába foglalja az anyagi jogon túl (pl. mely cselekmények minősülnek bűncselekményeknek), az eljárásjogot is (pl. a büntetőeljárási jogra jellemző speciális alapelvek).⁶¹ Nemzetközi szerződéssel két módon jöhet létre egy nemzetközi büntetőbíróság. Az első esetkör, amikor az ENSZ és az érintett állam között létrejön erre vonatkozóan egy *szerződés*, a másik, amikor *az államok egymás közötti jogviszonyukban* alakítanak ki egy nemzetközi büntetőjogi fórumot.⁶² Az ENSZ és az érintett állam együttműködésével létrehozott bírói fórumok nem is tisztán nemzetköziek, hanem ún. *vegyes* („hibrid” vagy *nemzetközisített*) bírói fórumok, ami azt jelenti, hogy keverednek a nemzetközi és a belső elemek.⁶³ Ilyen bíróság a 2002-ben létrehozott Sierra Leone Különleges Bíróság (*Special Court for Sierra Leone, SCSL*),⁶⁴ de hasonlóképpen jöttek létre bírói fórumok Kelet-Timor⁶⁵ és Kambodzsa⁶⁶ esetében is.

Speciális jelenség a nemzetközi bírói fórumok körében a Libanon Különleges Törvényszék (*Special Tribunal for Lebanon, STL*),⁶⁷ amelyet a libanoni miniszterelnök ellen elkövetett terrorista merénylet végrehajtói megbüntetésére hoztak létre.⁶⁸

Ezekről a bíróságokról elmondható, hogy csak meghatározott események, deliktumok tekintetében bírnak joghatósággal, tevékenységük térben és időben is korlátozott.⁶⁹

Tanulmányok, 2013/2. 75-77. http://real.mtak.hu/9153/1/03_biedermann.pdf (2020.10.04.)

60 LATTMANN Tamás 2009. 11.

61 Uo. 12.

62 Uo.

63 HOFFMANN Tamás: Nemzetközi büntetőjog. In: KENDE Tamás [et al.]: *Nemzetközi jog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 564.

64 A bíróságot az ENSZ BT 1315. (2000) sz. határozata után a szervezet és Sierra Leone között 2002. január 16-án megkötött szerződés hozta létre. [https://undocs.org/S/RES/1385\(2001\)](https://undocs.org/S/RES/1385(2001)) (2020.10.02.)

65 KIRS Eszter: Az ENSZ szerepe a Kelet-Timorban zajló békéltetési folyamatban. *Section Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXIII/2. 2005. 303-318.

66 SCHABAS, William A.: *An introduction to the International Criminal Court, Third Edition*. Cambridge, Cambridge University Press, 2010. 341.

67 A törvényszéket az ENSZ BT 1664. (2006) sz. határozata után a szervezet és Libanon között megkötött szerződés hozta létre, amelyet az ENSZ BT 1757. (2007) sz. határozat erősített meg. <http://unscr.com/en/resolutions/1664> <http://unscr.com/en/resolutions/1757> (2020.11.22.)

68 HOFFMANN Tamás 2014. 565.

69 BASSIOUNI, M. Cherif: *Crimes Against Humanity: Historical Evolution and Contemporary Application*. Cambridge, Cambridge University Press, 2011. 218-263.

III. Az állandó nemzetközi büntetőbíróság

A nemzetközi büntetőbíráskodás kérdése a jogtudomány fókuszában volt már az 1950-es évektől.⁷⁰ Ennek ellenére az 1990-es években indult meg az a (hosszú) folyamat, amely elvezetett az állandó nemzetközi büntetőbírósághoz.⁷¹ *Nemzetközi szerződéssel, közvetlenül az államok* által felállított büntetőbírói fórum egy van: a Nemzetközi Büntetőbíróság (*International Criminal Court, ICC*).⁷² 1998-ban Rómában fogadták el az ICC Statútumát.⁷³ Miután a hatvanadik állam is letétbe helyezte a ratifikációs okmányt, 2002-ben hatályba lépett és megkezdte működését.⁷⁴ Az ICC független, célja: a tárgyi joghatósága alá tartozó (népirtás, emberiség elleni bűncselekmények, háborús bűncselekmények, agresszió bűntette)⁷⁵ súlyos bűncselekmények elkövetésének megelőzése, a nemzetközi humanitárius jog és az emberi jogok tiszteletben tartása, valamint hozzájárulni a szabadság, a biztonság, az igazságosság, a jogállamiság megteremtéséhez és fenntartásához, a béke megőrzéséhez és a nemzetközi biztonság erősítéséhez.⁷⁶ A bíróság joghatósága a Római Statútum hatályba lépése után,⁷⁷ a részes államok területén elkövetett bűntettek terjed ki.^{78 79} Az ICC joghatóságát csak akkor gyakorolja, ha az államok, amelyek a Statútumot elfogadták, nem kívánnak vagy nem képesek büntetőeljárást indítani.⁸⁰ Az ICC joghatósága térben és időben rendkívül tág, ellentétben az *ad hoc*, illetve a *hibrid* bírói fórumokkal.⁸¹ Az ICC

70 Lásd erről részletesebben M. NYITRAI Péter 2006. 64-66.

71 Lásd erről részletesebben Uo. 66-73.

72 <https://www.icc-cpi.int/> (2020.11.10.)

73 <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/add16852-ace9-4757-abe7-9cdc7cf02886/283503/romestatuteng1.pdf> (2020.11.11.)

74 A Magyar Köztársaság Országgyűlése 2001. november 7-én határozott az ICC Statútumának megerősítéséről a 72/2001. (XI. 7.) OGY. határozattal. Ld. SÁNTHA Ferenc: A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságába tartozó nemzetközi bűncselekmények vázlata. In: CSEMÁNE VÁRADI Erika [et al.]: *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből* Miskolc, Gazdász-Elasztik Kft. 2013. 171. Ennek ellenére Magyarország a Statútumot nem implementálta a jogrendszerébe. Ld. erről részletesebben pl. KOVÁCS Péter: Miért nincs még kihirdetve a Római Statútum? Gondolatok a Római Statútum és az Alaptörvény összeegyeztethetőségének egyszerűségéről. *Állam- és Jogtudomány*, 2019/1. <https://jogtk.mta.hu/uploads/files/2019-01-KOVACS.pdf> (2019.11.06.)

75 Rome Statute Article 5.

76 Understanding the International Criminal Court. Published by the International Criminal Court. The Hague. 2009. 3. <https://www.icc-cpi.int/iccdocs/pids/publications/uicceng.pdf> (2020.11.19.)

77 Rome Statute Article 11. 1.

78 Understanding the International Criminal Court 2009. 2.

79 BÉRES Nóra: Gondolatok a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának vitás kérdéseiről. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXIII, 2015. 203-212. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/22047/16376.pdf> (2020.11.18.)

80 Rome Statute Article 12., 13.

81 LATTMANN Tamás 2009. 13.; HOFFMANN Tamás 2014. 562.

rendszere egyesíti a világ különböző jogrendszereinek elemeit, különösen a common law és a polgári jogi rendszer összetevőit.⁸²

Forrásjegyzék:

1996. évi XXXIX. törvény

1999. évi CI. törvény

72/2001. (XI. 7.) OGY. határozat

BASSIOUNI, M. Cherif: *Crimes Against Humanity: Historical Evolution and Contemporary Application*. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.

BELLOT, Hugh H. L.: *War Crimes: Their Prevention and Punishment*. Papers Read before the Society in the Year 1916. *Cambridge University Press*, 1916/2.

BENCsik Péter: Az első világháború okairól. *Belvedere Meridionale*, 2015/4.

BEN-NUN, Gilad: Victor's Justice? Cultural Transfer and Public Imagery from Nuremberg to The Hague. *Pólemos*, 2019/13.

BÉRES Nóra: Gondolatok a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának vitás kérdéseiről. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXIII, 2015.

BIEDERMANN Zsuzsanna: A ruandai népirtás. *Afrika Tanulmányok*, 2013/2.

BITTI, Gilbert: Two Bones of Contention Between Civil and Common Law: The Record of the Proceedings and the Treatment of a Concurus Delictorum. *ICC Legal Tools Databased*, 2001.

BOOT, Machteld: *Genocide, Crimes against Humanity, War Crimes: Nullum Crimen Sine Lege and the Subject Matter Jurisdiction of the International Criminal Court*. Antwerp, Intersentia, 2002.

BURGESS JR, Douglas R.: Hostis Humani Generi: Piracy, Terrorism and a New International Law, *U. Miami Int'l & Comp. L. Rev.*, 2006/13.

Commission on the Responsibilities of the Authors of War and on Enforcement of Penalties – Report Presented to the Preliminary Peace Conference” *American Journal of International Law*, 1920/1-2.

Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism <https://www.wdl.org/en/item/11579/>

CSAPÓ Zsuzsanna: II. Vilmos (nemzetközi) büntetőbíróság elé állításának meghiúsult terve az I. világháborút követően. *Jogelméleti Szemle*, 2019/1.

DADRIAN, Vahakn: *The History of the Armenian Genocide: Ethnic Conflict from the Balkans to Anatolia to the Caucasus*. New York, Berghan Books, 1995.

DAVIES, John Reuben: The execution of William Wallace: Saint Bartholomew's Eve,

82 Lásd erről részletesebben pl. BITTI, Gilbert: Two Bones of Contention Between Civil and Common Law: The Record of the Proceedings and the Treatment of a Concurus Delictorum. *ICC Legal Tools Databased*, 2001. 273-275. <https://www.legal-tools.org/doc/b7b81a/pdf/> (2020.11.22.)

- Monday 23 August 1305. *Breaking of Britain: Cross-Border Society and Scottish Independence 1216–1314*. 2013.
- DOMOKOS Andrea: Nemzetközi büntetőbíráskodás eszméje. In: *Jog és Állam 7. Bűnügyi Oktatók Országos Találkozója (BOT) – 2004*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2005.
- DUNANT, Henry: *Memory of Solferino*. Geneva, International Committee of the Red Cross, 1939, 1959.
- DURAND, Andre: The role of Gustave Moynier in the founding of the Institute of International Law (1873). The War in the Balkans (1857–1878) The Manual of the Laws of War (1880). *International Law Review of the Red Cross*, 1994/303.
- ENSZ BT 1315. (2000) sz. határozat
- ENSZ BT 1664. (2006) sz. határozat
- ENSZ BT 1757. (2007) sz. határozat
- ENSZ BT 827. (1993) sz. határozat
- ENSZ BT 955. (1994) sz. határozat
- FRASER, James E.: A Swan from a Raven: William Wallace, Brucean propaganda and the Gesta Annalia II. *Scottish Historical Review*, 2002/211.
- GELLÉR Balázs: A nemzetközi büntetőjog. In: BELOVICS Ervin [et al.] – BUSCH Béla (szerk.): *Büntetőjog Általános Rész, Örökös, hatályosított kiadás*. Budapest: HVG-Orac, 2010.
- Genocide convention https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/at-rocity-crimes/Doc.1_Convention%20on%20the%20Prevention%20and%20Punishment%20of%20the%20Crime%20of%20Genocide.pdf
- GORDON, Gregory S.: The Trial of Peter Von Hagenbach: reconciling history, historiography, and international criminal law. In: HELLER, Kevin Jon – SIMPSON, Gerry J. (ed.): *Untold Stories: Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford, Oxford University Press, 2013.
- GRANT, Linda: Exhibit highlights the first international war crimes tribunal. *Harvard Law Today*, April 1, 2006.
- HALL, Christopher Keith: The first proposal for a permanent international criminal court. *International Review of the Red Cross*, 1998/322.
- HÁRS András: Nemzetközi szervezetek határozatai. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SÜLYÖK Gábor), 2018.
- HOFFMANN Tamás: Az emberiesség elleni bűncselekmények nemzetközi és magyar jogi szabályozása. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/1.
- HOFFMANN Tamás: Nemzetközi büntetőjog. In: KENDE Tamás [et al.]: *Nemzetközi jog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.
- ICC Rome Statute <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/add16852-ace9-4757-abc7-9cdc7cf02886/283503/romestatuteng1.pdf>
- ICC website <https://www.icc-cpi.int/>

ICTR-96-4-T.

KIRS Eszter: Az ENSZ szerepe a Kelet-Timorban zajló békéltetési folyamatban. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXIII/2. 2005.

KOVÁCS Péter: Miért nincs még kihirdetve a Római Statútum? Gondolatok a Római Statútum és az Alaptörvény összeegyeztethetőségének egyszerűségéről. *Állam- és Jogtudomány*, 2019/1.

KOVÁCS Péter: Nemzetközi büntetőbíráskodás. In: JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia* (Nemzetközi jog rovat, rovatszerkesztő: SÜLYOK Gábor), 2018.

KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*. Budapest, Osiris, 2011.

KUSSBACH Erik: *Nemzetközi büntetőjog*. Budapest, PPKE Jog- és Államtudományi Kar, 1999. KIRS Eszter: A nemzetközi büntető bíráskodás története a második világháborút megelőzően. In: Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 5/1. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2004.

LATTMANN Tamás: A nemzetközi büntetőbírói fórumok működésének rendszere, különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróságra – politika, parancs vagy jog? In: KIRS Eszter (szerk.): *Egységesezés és széttagolódás a nemzetközi büntetőjogban*. Bíbor Kiadó, Miskolc, 2009.

LEVIE, Howard S.: The History and Status of the International Criminal Court. *International Law Studies*, 2009/75.

M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Budapest, Osiris, 2006.

Nuremberg Charter https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.2_Charter%20of%20IMT%201945.pdf (2020. 11. 20.)

RHEA, Harry M.: The United States and International Criminal Tribunals: an historical analysis. *ILSA Journal of Int'l & Comparative Law*. 2009/16.

RÖLING, B. V. A – RÜTER, C. F. (ed.): *The Tokyo Judgment. The International Military Tribunal for the Far East (I.M.T.F.E.), 29 April 1946-12 November 1948*. APA—University Press Amsterdam, 1977.

SÁNTHA Ferenc: A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságába tartozó nemzetközi bűncselekmények vázlatja. In: CSEMÁNE VÁRADI Erika [et al.]: *Tanulmányok a bűnügyi tudományok köréből* Miskolc, Gazdász-Elasztik Kft. 2013.

SCHABAS, William A.: *An introduction to the International Criminal Court, Third Edition*. Cambridge, Cambridge University Press, 2010.

SELMAN-AYETAY, Julia: *Universal Jurisdiction: Conflict and Controversy in Norway*. In: HELLER, Kevin Jon – SIMPSON, Gerry (ed.): *The Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford, Oxford University Press, 2013.

SHAW, Malcolm N.: *Nemzetközi jog*. Budapest, Osiris, 2002.

SIPOS Péter: A távol-keleti perek. *História*, 1994/1.

SZABÓ Adrienn: A nürnbergi, a jugoszláv, illetve a ruandai nemzetközi büntetőtörvényesékek joghatósága. *Sectio Juridica et Politica*, Miskolc, Tomus XXIV, 2006.

SZABÓ István: A lipcsei ítélet. *Debreceni Jogi Műhely*, 2005/1.

- TARJÁN M. Tamás: 1305. augusztus 5. William Wallace angol fogságba esik. *Rubiconline*
- TICEHURST, RUPERT: The Martens Clause and the Laws of Armed Conflict. *International Review of the Red Cross*, 1997/317.
- Tokyo Charter https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocity-crimes/Doc.3_1946%20Tokyo%20Charter.pdf
- Treaty of Peace with Turkey Signed at Lausanne http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lausanne_ENG.pdf
- Treaty of Versailles <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/m-ust000002-0043.pdf>
- Understanding the International Criminal Court. Published by the International Criminal Court. The Hague. 2009.
- United Nations War Crimes Commission: History of the United Nations War Crimes Commission and the Development of the Laws of War. London, His Majesty's Stationery Office, 1948.
- VAN SCHAACK, Beth – SLYE, Ron: A Concise History of International Criminal Law. *Santa Clara Law*, 2007.
- WALLACE, William in Lanark http://lanark.co.uk/sites/default/files/wallace_booklet.pdf